

Predikan Kivik 13 juli 2014

3:e Trefaldighet (Ps 62:2-9/Hes 18:30-32/Gal 6:1-7/Luk 6:36-42)

Att inte döma

En gång, när jag var en ung lärare vid universitetet, skulle jag presentera min forskning på en konferens. Efteråt blev jag trött och lade mig på min säng att sova middag. Jag väcktes av skratt och höga röster från rummet intill, väggarna var tunna på denna kursgård. "Den dumma bruden är inte riktigt klok!" sade någon och fick medhåll av de andra. Det var mycket elakt som sades om denna kvinna, de var inte nådiga i sin kritik. Stackars henne, tänkte jag och undrade vem hon är. Då de började härma hennes brytning förstod jag att det var jag som var den dumma bruden som de gick åt så hårt. Man brukar skonans från att höra vad folk säger bakom ens rygg. Det var smärtsamt. Minnet dök upp när jag läste dagens texter.

Temat denna vecka är "Att inte döma. Bland orden finns några av de kanske mest kända inom kristendomen: "Döm inte så skall ni inte bli dömda". "Var barmhärtig som er fader är barmhärtig. Döm inte, så skall ni inte dömas. Förklara ingen skyldig, så skall ni inte dömas skyldiga. Frikänn, så skall ni bli frikända. Ge, så ska ni få". Tydligt och enkelt. I teorin alltså. I praktiken kan det vara svårt att leva upp till. För en tid sedan hörde jag någon säga att han inte hade mycket till övers för religion, att de som kallar sig kristna lär ha svårt att leva som de lär. Och visst är det ofta så. Men det är inte Bachs fel när musiker spelar dåligt. Felet ligger inte i noterna utan i oförmågan att göra musiken levande och upplyftande för andra.

Vi blir till i relationer, formas av alla de möten som kantar vår väg från vaggan till graven. Genom erfarenheter av hur vi beter oss gentemot varandra förstärker vi de goda och de mindre goda sidorna, underlättar för varandra att växa eller krympa, att blomstra eller vissna. När vi bryr oss, ger uppmuntran, hjälper vi andra bli modigare, gladare, säkrare. Genom att titta bort, ironisera, förlöjliga, knuffar vi varandra mot osäkerhet och missmod (sade Helga Henschen i en intervju en gång). Vi är varandras möjligheter, skrev den danske filosofen och teologen K.E Lögstrup i sin bok Det etiska kravet. Men ibland gör vi det omöjligt för varandra.

Vi människor är gjorda för att älska. Längtan efter ett kärleksfullt bemötande ligger i vår natur. Den är vår sannaste strävan och vårt djupaste behov. Det finns ett forntyska ord – *liob* - som betyder *god* och som ligger till grund för både tyskans *lieben* och engelskans *love*, dvs *kärlek*. Kärlek innebär alltså blick för den goda kärnan som finns innerst i oss alla. Att ha ögon för det goda och låta det mindre goda falla i skymundan, att välja tillit framför misstänksamhet, att hellre. Att fria hellre än fälla. Med andra ord: att vara barmhärtig. Ordet barmhärtighet är en bokstavstrogen översättning av latinets *miser cordia*, det vill säga ett hjärta för det eländiga och bristfälliga som finns hos oss alla.

Vad är det egentligen som vi ser hos varandra? Om vi nöjer oss med att enbart se det mest uppenbara hos en människa, den yta som hon visar upp, finns risken att vi går miste om en djupare dimension. En kvalitet eller potential som är i vardande men som ännu inte mognat fram, som kan anas av den som ser med icke-fördömande och blida ögon. Hos varje människa finns spår av den person hon har varit, uttryck för den hon är idag och aningen om den som hon kommer att bli. Ärkebiskopen Ante Jackelen har använt uttrycket "att leva nära det vi håller på att bli". Att fokusera på det goda och ana människans potential, det är kärlek. Att öppna sitt hjärta för det svaga och bristfälliga, det är barmhärtighet.

När vi möter varandra med kärlek och barmhärtighet stärker vi gemenskap och hjälper varandra att växa lite som människa och bli de som vi är ämnade att vara. Förakt, nonchalans och illvilja driver oss isär. Egentligen är detta hur självklart och enkelt som helst. Det är bara att fråga sig själv: Hur vill jag att andra ska vara gentemot mig? Vill jag bli dömd? Nej! Vill jag bli bemött med ett öppet hjärta? Ja! Vill jag att människor ska se bortom mina fel och brister? Ja! Tydligt och enkelt. I teorin alltså. I praktiken behövs en hel del övning.

Det värsta med berättelsen från konferensen i min ungdom är inte att jag fick höra andra döma ut mig. Det värsta är att det lika väl kunde ha varit jag som pratade strunt. Det vore inte första gången. Ibland känns det skönt att prata lite skit om andra. Att skvallra är lika lockande som smågodis, sade en vän till mig. Det är mänskligt och jag menar inte att det bara är dåligt. Man kan behöva ventilera sina åsikter och känslor inför de som man litat på, det kan stärka känslan av att höra till och ge kraft att handla. Men vad gör jag när det börjar gå för långt? Och med vilken rätt gör jag mig till domare? Är detta inte att ta på mig det som bara Gud kan göra? För vad vet jag egentligen om vad som utspelar sig i en annan människas själ, den inre kampen som kanske pågår inom den som vi har åsikter om? Och vad säger mina åsikter om mig själv? "Efter en själv dömer man andra" lyder ett ordspråk. Hur är det med min självinsikt?

Lite senare i evangelietexten är Jesus inne på detta. Och här kommer ännu fler välkända ord. "Varför ser du flisan i din broders öga när du inte märker bjälken i ditt eget?" säger Jesus. "Ta först bort bjälken ur ditt öga, så kan du se klart och ta bort flisan ur din broders". Att förfasa sig över och döma ut andra kan vara ett sätt att slippa se sina egna fel och brister. Med tanke på alla de fel som jag har begått under årens lopp och alla de möjligheter att göra något gott som jag inte har tagit vara på har jag anledning att ställa frågan till mig själv: vem är jag att döma? Jag antar att det gäller oss alla.

"Vem är jag att döma var temat på en av Påven Franciskus morgonmässor i Sankta Martas kapell i Vatikanen för inte så länge sedan. Han talade om att lära sig gå barmhärtighetens väg. Två saker är nödvändiga, sade han. Den första är *självinsikt*. Att ha klart för sig att det som jag anklagar andra för med sannolikhet har en motsvarighet hos mig själv. Vid närmare granskning brukar man kunna finna spår hos sig själv av det som man beklagar sig över hos andra.

Det andra som behövs hos den som vill gå barmhärtighetens väg är att öva sig i att *vidga sitt hjärta*. "Ett litet egoistiskt hjärta är oförmöget att vara barmhärtigt." sade påven "Men med ett stort och generöst hjärta är allting möjligt, det visar dessutom vägen till fred". Ordet fred heter *pax* på latin och är besläktat med ordet *pangere* som betyder att foga ihop. Fred måste börja i vardagen, i det lilla formatet, här, nu, hos oss.

Jag tror att Desmond Tutu skulle hålla med. Jag har nyligen läst hans bok om förlåtelse. Mot slutet skriver han så här: "Mänsklighetens liv på den här planeten är aldrig bättre än summan av hur vi bemöter varandra varje dag. Varje gång vi hjälper eller skadar någon påverkar vi världen, ibland på ett dramatiskt sätt". Varje enskilt möte, varje dag i våra liv, ger oss en chans att vidga våra hjärtan och bidra till de goda möten som behövs om världen ska förändras till det bättre inifrån oss själva. Jag vill tro att han har rätt. Vi är, som sagt, varandras möjligheter.

Patricia Tudor-Sandahl
www.tudorsandahl.se
patricia@tudorsandahl.se

Vitemölla, den 12 juli, 2014